

BÜROKRATİZM HASTALIĞI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ *

Ülkemizde bürokrasinin gerek örgütsel yönden ve gerekse fonksiyonları yönünden ciddi sorunları bulunmaktadır. Bu kısa yazımızda önce ülkemizde bürokrasinin yüz yüze bulunduğu sorunlar, daha sonra da bürokrasi hastalığının ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm önerileri sunulacaktır.

Bürokrasi'nin Ortaya Çıkardığı Sorunlar

Bürokrasinin örgütsel sorunları içerisinde aşırı merkeziyetçilik ve gizlilik önem taşımaktadır. Kamu yönetiminde görev ve yetkilerin pek çoğu merkezde bürokrasinin elinde toplanmıştır. Bürokrasinin yapısında öteden beri gizlilik hüküm sürmektedir. Halen yürürlükte bulunan Devlet Memurları Kanunu da buna imkan sağlamaktadır. Söz konusu kanununun 15. maddesi; memurların devletin görevleri ile ilgili olarak basına, haber ajanslarına, radyo ve televizyon kuruluşlarına bakan ya da valinin izni olmadan demec ya da bilgi vermesini yasaklamıştır. Özetle, bürokraside "yasakçılık" ve "gizlilik" ciddi bir sorun durumundadır.

Bürokrasinin örgütsel sorunları dışında fonksiyonel sorunları da bulunmaktadır. Kırtasiyecilik, gereksiz formaliteler ve kuralcılık, sorumluluktan kaçma, işlerin sürüncemede bırakılması, adam kayırmacılık, hizmetsiz memuriyetlik (arpalıklar) ve saire sorunlar bu konuda örnek verilebilir.

Çözüm Önerileri

Ülkemizde tüm kamu kurum ve kuruluşlarında mevcut olan "bürokratizm" hastalığından kurtulmak için ne yapılmalı? Bu konudaki önerilerimizi yazmaya çalışalım:

- Bürokrasinin etkin, verimli ve adil işlemleri için yasaların herkese uygulanabilir tarzda "genel" olarak düzenlenmesi, ayrıcalıklar getirmemesi sağlanmalıdır. Yasalar; basit, anlaşılır, açık ve net olmalıdır.
- Merkeziyetçi yapıya son verilerek idari ve mali adem-i merkeziyetçilik (yerinden yönetim) uygulanmalıdır.

* Coşkun Can Aktan, "Bürokratizm Hastalığı ve Çözüm Önerileri", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Nisan-1999. s. 45-48.

- Kamu görevlisi olarak atanmaya ilişkin usul ve esaslar açık ve net bir şekilde tespit edilmelidir. Memurluk yazılı sınavları yılda bir kaç kez olmak üzere merkezi bir organ tarafından yapılmalıdır. Sözlü sınavlar, bürokraside kayırmacılık eğilimlerine neden olmaktadır. Sözlü sınavların bazı özel meslek alanları dışında tamamen kaldırılması gereklidir.
- Bürokrasi gerek istihdam yönünden, gerekse araç- gereç ve hizmet birimleri bakımından sürekli büyüme eğilimindedir. Bürokrasinin büyümesi, hantal bir devlet yapısı ortaya çıkarmaktadır. Bürokrasinin, siyasal iktidarların baskısı altında sürekli yeni kadrolar tahsis etmeleri mutlaka engellenmelidir.
- Devlet yönetiminde ve bürokraside açıklık (şeffaflık) sağlanmalıdır.
- Bürokrasinin işleyişi konusunda müşterilerin (vatandaşların) şikayetlerini çözüme kavuşturmak amacıyla hizmet edecek Ombudsman büroları oluşturulmalıdır.
- Bürokratların etkin ve verimli çalışmaları için, atanan bürokrat ile hükümet arasında performans sözleşmesi imzalanmalıdır. Bürokrat, görevde bulunduğu süre içerisinde belirli performans ve başarı standartlarına ulaşmayı taahhüt etmelidir.
- Bürokraside belirli hizmetlerin yerine getirilmesinde (işyeri açılması ile ilgili olarak ruhsat verilmesi vs.) önceden belirli bir süre tespit edilerek vatandaşların mağdur olmaları önlenmelidir. Halen bürokraside işyeri açma ile ilgili olarak çok gereksiz formaliteler istenilmektedir. Ruhsat işlemleri uzun sürmekte, aşırı bürokrasi ve kırtasiyecilik işletmeleri kaçak olarak (ruhsatsız) çalışmaya sevketmektedir. Ayrıca formaliteler ve uzun süren işlemler rüşvet ve torpile fırsat yaratmaktadır.

Ülkemizde bir işyeri açmak için kapı kapı dolaşmak gerekmektedir. Gereksiz formaliteler zaman israfına yol açmaktadır. İşlemler için gerekli formaliteler ne kadar fazlalaşırsa rüşvet ve yolsuzluk da o derece artmaktadır. Bu konuda alınacak tedbirler son derece basit ve uygulanabilir olmasına rağmen bugüne değin bir adım maalesef atılmamıştır.

Bu alanda bürokrasi ve kırtasiyeciliği azaltmak için yapılması gereken işlemleri aşağıda özetlemeye çalışalım:

- İşyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmesi ile ilgili işlemler basitleştirilmeli ve kırtasiyecilik azaltılmalıdır.

- İşyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmesi ile ilgili olarak özel bir yasa yürürlüğe konulmalı, mevzuattaki dağınıklığa ve çokluğa son verilmelidir.
- İşyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmesi yetkisi meslek odalarına devredilmelidir. Meslek odalarında Ruhsat İşlemleri Başkanlığı adı altında birim oluşturularak, ruhsat verme işlemleri bu birim aracılığıyla yürütülebilir. Ruhsat verme işlemleri önce oda içerisinde oluşturulacak Ruhsat İşlemleri Komisyonu'nda ele alınmalı ve belirli bir sürede sonuçlandırılmalıdır. Bu komisyonda odanın özelliğine göre gerekli uzmanlar görevlendirilmelidir. Ruhsat işlemleri konusunda görevlendirilme için belirli kriterler mutlaka oluşturulmalıdır.
- Ruhsat konusunda devletin sadece denetim görevi olmalıdır. Çalışma ruhsatı verilmesi yetkisi yukarıda belirtildiği üzere tamamen odalara devredilmelidir.